

(cultuur)historische aantekeningen

Inleiding

Na de onrust van de volksverhuizingen in Europa en de invallen van de Noormannen, kwam het leven in onze gebieden in het begin van het eerste millennium geleidelijk weer wat tot rust. De bevolking groeide weer en de jonge mensen verlieten de ouderlijke hoeven om nieuwe gronden te zoeken voor opbouwen van een eigen bestaan. De eerste voorgangers van de huidige bewoners, de kolonisten, kwamen van heinde en verre om hun heil te zoeken in de zompige veenwildernissen rond de Amstel. Op de relatief hoger gelegen grond op de kruising van de veenstromen de Amstel en de Waver, ontstond de nederzetting Amstel, die zich later ontwikkelde tot het huidige dorp Ouderkerk aan de Amstel. Van daaruit begonnen de kolonisten de dichtbij gelegen moerassige wildernis te ontginnen. Dat gebied, in de daaropvolgende eeuwen onherkenbaar veranderd, staat nu al eeuwen bekend als de Ouderkerker Hoepolder, de Ronde Hoepolder, de Ronde Hoep.

Grote Ontginning

Reeds in 985 had Dirk II graaf van Holland kans gezien om de rechten over de “wildernissen” aan de Amstelle te ontfutselen aan de Bisschop van Utrecht. Dat zat de heren van Amstel goed dwars. Zij hadden hun positie dankzij de Bisschop aanzienlijk verbeterd van aanvankelijk lijfeigenen tot machtig leenmannen met gezag in Amstelland. En nu moesten ze toezien dat de Graven van Holland zich met hun gebied gingen bemoeien. De relatie tussen Holland en Utrecht was al niet zo best zoals ook blijkt uit de regelmatige gewapende schermutselingen die plaatsvonden. En toen graaf Floris V door handige manipulaties er in slaagde om, gesteund door de inwoners, in 1270 het gebied van Amstelland te verwerven waartoe ook de Ronde Hoep behoorde, was voor Heer Gijsbrecht IV van Amstel de maat vol. Op 27 juni 1296 wreekte hij zich door deel te nemen aan de moord op Graaf Floris bij Muiderberg. Dat deed hij te samen met Herman VI van Woerden en Gerard van Velsen bij Muiderberg. Als straf voor zijn betrokkenheid bij deze moord werd Gijsbrecht verbannen en verloor hij al zijn bezittingen.

Het graafschap van Holland pakte de ontginning van de wildernissen in het stroomgebied van de Amstel voortvarend aan. Het stimuleerde de ontginning door een vernuftige publieke/private financiering (zoals we dat nu zouden noemen). De graaf schakelde tussenpersonen in, die in ruil voor lucratieve bestuursfuncties de ontginning financierden terwijl het feitelijke werk werd gedaan door de kolonisten die als tegenprestatie grond ontvingen die ze als vrije boeren tot ontwikkeling mochten brengen. Op deze wijze begonnen rond het jaar 1000 de grote systematische ontginningen van het gebied.

De Verkaveling

De verkaveling van de gebieden werd van hogerhand vastgelegd. De breedte van een hoeve werd vastgesteld op ongeveer 30 roeden (ongeveer 113 m), terwijl ook de achtergrens door grafelijke landmeters in het woeste land werd uitgezet op een vaste afstand vanaf de ontginnings-basis. De kavels werden meestal loodrecht op het afwateringsriviertje uitgezet en vertoonden door de ronde vorm van het gebied vaak gerende patronen. Tussen de kavels werden slootjes aangelegd. De gerende patronen van de kavels zorgen voor de unieke waaierverkaveling die thans nog maar in 4 Noord-Hollandse polders terug te vinden is. Die van de Ronde Hoep is uniek door zijn duidelijke structuur en omdat hij sinds de aanleg in de vroege middeleeuwen geheel gaaf is gebleven.

De kolonisten

De kolonisten bouwden hun boerderijen met woonhuis en stal onder een kap. Als materialen voor de bouw gebruikten zij opslaghout, leem, turfsteen en riet. Zij situeerden hun huizen aan de kop van hun perceel, grenzend aan de Amstel en de Waver. Ook deze zogenaamde lintbebouwing met vaak eeuwenoude monumentale boerderijen met de rug naar een weidse aaneengesloten weidegebied is nog steeds een van de bijzondere karakteristieken van de Ronde Hoep.

Bemaling

De natuurlijke ontwatering van de kavels naar de veenstromen resulteerde in inklinking (verzakking) van de gronden zodat het land op en beneden het waterniveau van die omliggende riviertjes kwam te liggen. Natuurlijke afvoer via de slootjes was toen niet meer mogelijk en rond het gebied moesten dijken worden aangelegd. Het land kon alleen nog droog gehouden worden door het water weg te pompen. Iedere hoeve maalde zijn eigen water uit op de boezem en de dijken van de Amstel werden door de eeuwen heen telkens verhoogd. Tegen het einde van de 16^e eeuw had iedere boerderij in het gebied van de Ronde Hoep zijn eigen maalinrichting zodat er feitelijk meer

dan 36 kleine onafhankelijke poldertjes werden bemalen, veelal met paardentredmolens. Ook dat ging uiteindelijk niet goed zodat de ingelanden in gezamenlijk overleg besloten om de individuele gemaaltjes te vervangen door gemeenschappelijke machines met veel grotere capaciteit.

In 1637 slaagde men erin om met gezamenlijke inspanning en financiering de oude gemaaltjes af te breken en 3 grote schepradgemalen te bouwen, de Nesser molen aan de Amstel tegenover Nes, de Ouderkerk molen aan de Bullewijk en de Waver molen aan de Waver tussen de Voetangel en Stokkelaarsbrug. In de Pilot (blz 22) valt te lezen dat toen ook, ter verbetering van de waterafvoer, extra sloten werden gegraven en op andere plaatsen dammetjes werden gelegd waarmee het hoge deel van de polder langs de Amstel afgescheiden werd van het lagere deel aan de zuid- en oostzijde. Ook werden de kades rond de polder verhoogd en de Molenwetering werd aangelegd om het overtollige water naar de molens te voeren. Wellicht mochten de ingelanden bij dit project ook gebruik maken van de goede diensten van het Hoogheemraadschap Amstelland dat in 1525 is ontstaan en dat is opgegaan in het thans heersende Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht.

De Nesser molen is in 1867 omgebouwd tot vijzelbemaalingsinrichting en de Waver molen in 1869. Het valt op dat men toen kennelijk niet heeft kunnen beslissen voor de moderniteit van stoombemaling. De Waver molen is vervolgens in 1913 vervangen door een dieselmolenaar. De capaciteit van die molen werd kennelijk voldoende geacht want in 1934 werd ook de Nesser molen ontmanteld. De romp van die molen is bewaard gebleven en nog steeds van de weg af te zien. Het enige overgebleven gemaal, het Waver gemaal dus, werd in 1942 voorzien van een elektrische motor en bleef tot 1995 in bedrijf. Toen werd de bemaling verplaatst naar een nieuw elektrisch gemaal, vlakbij het oude gemaal maar lager gelegen in de polder. De capaciteit hiervan is 104 m³/minuut.

De functie van plaatselijke gemaalmeester is opgeheven en het gemaal wordt thans van verre bestuurd. Mede daardoor wordt er ook niet meer gebruik gemaakt van het aloude gebruik van "voorbemaling". Blijkens de overlevering heeft voorbemaling verschillende malen in het verleden hachelijke overstromingen in de polder voorkomen. Bij voorbemaling stelt de gemaalmeester in overleg met het polderbestuur het gemaal vooraf in werking indien en wanneer op korte termijn hevige neerslag werd verwacht. Schrijver dezes heeft van deskundigen begrepen dat deze methode niet meer of nauwelijks nog door het waterschap wordt toegepast. De reden daarvan zou gelegen zijn in het risico van terugvoering van water bij minder dan verwachte neerslag. Maar volgens dezelfde deskundigen zijn de kennis van meteorologie en de technieken voor teruggeleiding van teveel afgevoerd water, inmiddels dermate verbeterd dat voorbemaling zeker tot het waterbeheersinstrumentarium zou moeten behoren.

Volgens de Pilot is het maaiveld sinds de invoering van de 3 gemalen in de periode 1637 tot 1980 met circa 2 meter gedaald. Tussen 1860 en 1980 is dat 75 cm geweest. Over beide periodes was de daling van de grond gemiddeld genomen dus ongeveer even groot, ongeveer 0,5 cm per jaar. Die daling is sinds 1980 veel sneller gegaan. Indien nu moet worden uitgegaan van een gemiddelde diepte van de polder van zo'n 2,3 meter dan is de polder sinds 1980, dus in 29 jaar, circa 30 centimeter gedaald, dus gemiddeld circa 1 cm per jaar.

Inundatie van 1672

In 1648 werd de vrede van Munster gesloten. De tachtigjarige oorlog was voorbij. Nog geen 25 jaar later echter, in het rampjaar 1672, waren de Verenigde Nederlanden wederom betrokken in een oorlog. Dit keer met Engeland, Frankrijk, Munster en Keulen. De Franse troepen van Lodewijk IX drongen door tot aan de Waver. Om Amsterdam te beschermen werd toen op bevel van de Staten

Generaal de (oude) waterlinie in werking gesteld. Uit bijgaande kaart en blijkt dat de Ronde Hoep toen ook onder water is gezet.

Over de gevolgen van de inundatie voor de Ronde Hoep heb ik in de door mij geraadpleegde bronnen niets kunnen vinden. Wel zou de polder in de jaren 1673-1675, dus de drie jaren onmiddellijk volgend op het rampjaar, meermalen schade geleden hebben zonder dat er in die jaren water in de polder gelopen zou zijn. De Pilot ziet daarin een aanwijzing dat de polder toen wellicht nog niet diep genoeg was voor instroom van water bij een dijkdoorbraak. Echter, de incidentie van de inundatie van 1672 alleen al maakt deze veronderstelling onwaarschijnlijk. Bovendien zou de polder volgens de berekeningen in die jaren al zo'n 40 cm beneden het rivierpeil gelegen hebben en dat is voldoende hoogteverschil voor instroming.

Een waarschijnlijker verklaring voor die schade in de jaren 1673-1675 zou kunnen zijn dat toen nog steeds gebukt werd gegaan onder de gevolgen van de inundatie van 1672. De capaciteit van de 3 schepradgemalen was wellicht te klein en de aangerichte ravage te groot om de polder snel en voorspoedig weer in de oude staat te kunnen herstellen.

Kwetsbare dijken

Zoals bekend zijn veendijken kwetsbaar en onberekenbaar. Dat bleek ook weer op 8 maart 1867. Toen vond 's morgens rond 6-7 uur een doorbraak plaats van de dijk aan de Amstelzijde. Volgens een ooggetuige verslag was de dijk verschoven over een lengte van 62 el (circa 43 meter) ruim 0,5 el (circa 35 cm) verschoven en de kruin over die lengte met ongeveer 0,30 tot 0,4 el (circa 25 cm) weggezakt ("niettegenstaande het buitenwater vallende was"). Bovendien was de dijk over een lengte van 50 el (circa 35 meter) "onderloops" geworden en vertoonden zich scheuren die gepeild werden op een diepte van 2,50 tot 4,00 el (circa 1,70 tot 2,75 meter). Wellicht met de schrik in de benen is toen in hetzelfde jaar de Nessermolen omgebouwd tot vijnzelmalingsinrichting waarmee een aanzienlijk grotere opvoerhoogte kon worden bereikt.

Inwoners van de polder kunnen zich nog wel meer hachelijke situaties met de dijken herinneren. Ik noem bijvoorbeeld de "bijna inundatie" van 1945 vlak vóór het einde van de 2^e Wereldoorlog en recentelijk nog in het droge jaar 2003 toen de zuidelijke Amsteldijk veelbetekenende scheurtjes vertoonde.

Landbouw

Door de ontwatering ten tijde van de Grote Ontginning kwam het veen voldoende droog te liggen voor de boeren om een gemengd bedrijf te kunnen voeren met veeteelt en verbouw van granen zoals tarwe, gierst, haver. Maar de grond zakte door inklinking en werd natter zodat akkerbouw moeilijker werd. Daarom en omdat de vraag naar melkproducten vanuit de steden

toenam kwam sinds de 14^e eeuw de nadruk steeds meer op de veeteelt te liggen. Inmiddels bestaat de agrarische bedrijvigheid in de polder vrijwel geheel uit melkveehouderijen.

Het ging lang niet altijd goed met de boeren. Ook in de laatste jaren van de 19^e eeuw en begin 20^e eeuw was de economie bar slecht in onze gebieden. Wellicht nog slechter dan aan het einde van de 17^e en de 18^e eeuw. Er waren nog geen melk coöperaties die de belangen van de melkproducerende boeren konden behartigen. Iedere boer moest zien zijn eigen melk aan de man te brengen. Dat gebeurde door verkoop vanaf de boerderij maar vooral door het uitventen van de melk en de eigen gemaakte melkproducten tot in Amsterdam en omgeving toe. Verschillende malen per week werd de melk per roei- of zeilboot of met paard en wagen naar de afnemers gebracht. En dat ging in feite zo door totdat in uitvoering van de Landbouwcrisiswet van 1933 als eerste in 1935 de Consumptie Melkcentrale (CMC), later de Cooperatieve Melkcentrale werd opgericht. Hierdoor kwam grote verandering in de bedrijfsvoering van de melkveehouderij omdat voortaan de melk niet meer individueel behoefde te worden uitgevent maar door de Centrale bij de boeren werd afgehaald.

Tol bij de Waverbrug

De tol bij de Waverbrug heeft sinds 1625 een belangrijk plaats ingenomen in het Waverse en Ronde Hoepse leven. Voor een enkeling, te weten de tolgaarders, een welkome inkomensbron maar voor velen anderen in het gebied een kostbare steen des aanstoets. Gelukkig werd dat nadeel voor velen ruimschoots gecompenseerd door het genoeg dat de bijbehorende Herberg De Voetangel te bieden had.

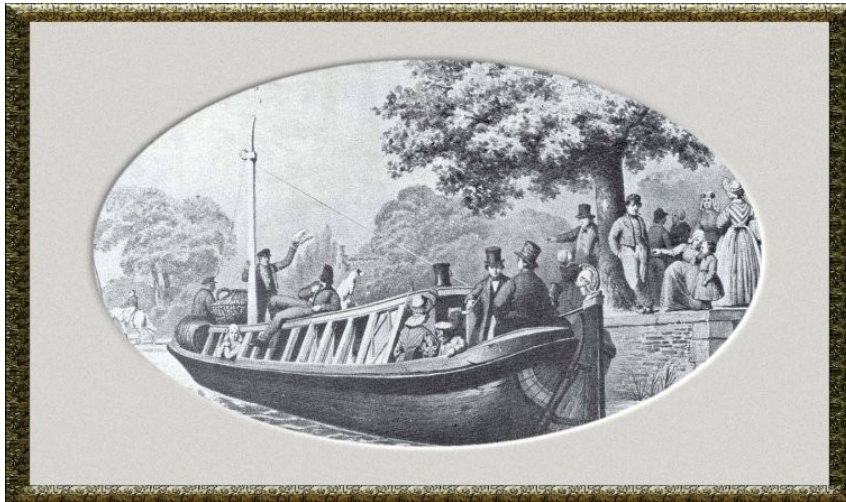

Zoals gezegd behoorde de Ronde Hoep tot het Bisdom Utrecht totdat de graaf van Holland ook dat gebied in 1270 verwierf. De Waver vormde de grens tussen het soevereine Graafschap en het minstens even soevereine Bisdom, zoals dat nu ook nog steeds het geval is tussen beide provincies. De Waverbrug was de grensovergang en het tolhuis het douanekantoor.

De tol beheerste het verkeer te water en over de weg van Amsterdam naar Utrecht dat eerst per roei- en zeilboot geschiedde en later, na de aanleg van het Zand en Jaagpad en de Waverbrug in 1626, per trekschuit. Tolrechten werden niet alleen van passanten geheven maar ook van de plaatselijke bevolking en dat leidde regelmatig tot consternatie en gekrakeel. Daarom besloot de gemeente Ouderkerk dat de ingelanden vrijstelling van tol verkregen voor het verkeer naar en van het land en/of bedrijf zoals ten behoeve van melk, mest en ander bedrijfsgoederenvervoer.

Anders dan de andere bewoners van de Ronde Hoep konden bewoners van de Waver (oostzijde van de polder) hun tolverplichting voldoen door jaarlijkse een vast bedrag per huis te betalen.

Soms kocht men z'n tolvplichting af tegen betaling door overdracht van grond en soms stond men in het krijt bij de tol beheerder.

Het ging de tolgaarder vele jaren goed en hij had een belangrijke positie ter plaatse te meer omdat hij de pleisterplaats en bijbehorende herberg beheerde en hij vaak ook nog een belangrijke grondeigenaar was. Weliswaar was de verkoop van genever en andere alcoholische dranken in en nabij een tolhuis verboden maar de verleiding was te groot en de controle te gering om te voorkomen dat

de Herberg de Voetangel zijn roemruchte imago verwierf van gastvrije plek voor ongebonden lieden op reis, boeren uit de omgeving, rondtrekkende zwervers en andere dames en heren met behoefte aan vertier en leegloop. En daar liepen er wat van rond in deze omgeving en elders op het platteland. Marskramers, negotieventers, bedelaars, messen- en scharenslijpers, landlopers, hannekemaaiers (zwervende losse landarbeiders), zigeuners en muzikanten.

Fransen in de Polder

Tegen het einde van de 18e liepen de gemoederen van de Hollanders weer op. Opgewarmd door het revolutionaire élan in Frankrijk ontstond vanaf circa 1780 verzet tegen het regime van de zwakke stadhouder Willem V en de schatrijke patriciërs en regenten die daarvan profiteerden. De daadkrachtige echtgenote van de stadhouder, Wilhelmina van Pruisen, ergerde zich aan het verzet en toen ze op 28 juni 1787 bij de Goejanverwellersluis in de buurt van Gouda door sergeant Adam Schouten werd aangehouden en op haar pleisterplaats slechts onder begeleiding van leden van het vrijcorps aan haar natuurlijk behoefte mocht voldoen, sloegen bij haar de knoppen door. Zij stortte haar hart uit bij haar broer, Frederik Willem II van Pruisen die aldus vermurwd een groot leger geoefende soldaten naar de Nederlanden stuurde dat onder leiding van de hertog van Brunswijck de rust in de Nederlanden weer wist te herstellen. Zelfs aan de Bullewijk had hij zijn kanonnen opgesteld.

Het verzet ging echter door en in 1795 vertrok de onfortuinlijke stadhouder met vrouw en gezin naar Engeland, waar hij zich met genoegen aansloot bij het luxe leven van de higher upperclass. De Bataafse Republiek kwam en de soevereiniteit van de Provinciën werd opgeheven zodat het tolhuis aan de Waver niet meer diende als grens- en douanestation maar dienst ging doen als zomaar een tol op het platteland. Dit was een verheugende ontwikkeling meenden ook de ingezetenen van de polder, die dachten dat de tol nu wel te samen met "andere" herendiensten zou moeten zijn afgezet. Ze weigerden dan ook betaling, zulks uiteraard ten ongerieve van de tolbeheerder. Helaas voor de ingelanden was ook dit nieuwe bewind niet genegen om een eenmaal gevestigde bron van inkomsten (de tolgaarder diende namelijk een deel van zijn opbrengsten af te dragen) op te geven. Op 24 augustus 1798 werden de oude tolplichten en

vrijdommen wederom bevestigd en dat was niet prettig voor de betrokkenen die in die jaren zuchtten onder de zeer slechte economie met grote werkeloosheid en armoede die nog versterkt werd door de toenemende inflatie.

Schamele of Rijke Waver

Toen de Fransen in 1672 de Waver bereikten toonden zij zich meedogenloze overheersers. Zij eisten een schatting van de bevolking van exorbitante omvang en dreigden dat bij niet nakoming van de eis zou worden overgegaan tot plundering. De bewoners wisten wel wat dat zou kunnen betekenen. Brandstichting, drankorgieën, verkrachting en moordpartijen. Niemand verwachtte dat de bewoners van het gebied dat laatdunkend werd aangeduid met de “Schamele Waver”, in staat zouden zijn om aan de eisen van de Fransen te voldoen. Wat niemand verwachtte gebeurde echter—de algemeen als arm beschouwde, sober levende boeren uit het gebied voerden de enorme bedragen en voorraden die werden opgeëist met karrenladingen aan. De verwondering alom was zo groot dat de “Schamele Waver” werd omgedoopt tot “Rijke Waver” en volgens Jacob de Zwaan noteert in zijn “Geschiedenis van het huis de Voetangel” dat het tot 1907 moest duren dat J.A. Loos in zijn “Geschiedenis van Amstelland, tot het jaar 1300” moest constateren dat “tegenwoordig de oude naam van “Schamele Waver” weer de voorkeur zou moeten genieten.” Het leven kan verkeren! Maar het offer van de boeren van de Waver heeft er toen wel voor gezorgd dat het gebied van de Ronde Hoep in 1672 gevrijwaard bleef van de totale verwoesting van het gebied.

Begin van de Moderne Tijd

In 1806 kwam het Koninkrijk Holland tot stand onder leiding van Koning Lodewijk Napoleon die in 1810 weer zijn biezen moest pakken om ruim baan te maken voor de inlijving bij Frankrijk in 1810. Na het debacle in Rusland capituleerde Frankrijk in 1813. 30 november van dat zelfde jaar landde de derde zoon van stadhouder Willem V, hij noemde zich toen nog Willem VI, in Scheveningen. Hij was getrouwd met zijn achternicht, net als zijn moeder Wilhelmina van Pruisen geheten. Op 16 maart 1815 aanvaardde hij als Willem I de titel van Koning der Nederlanden. Een nieuwe tijd brak aan voor onze gebieden. Mede als gevolg van de opkomst van de spoorwegen liep het verkeer te water zo sterk terug dat het Wavertol in verval raakte en feitelijk nauwelijks nog geld opbracht. Nadat in 1851 na serieuze overweging toch nog maar niet werd besloten tot opheffing werd het kwakkelende bestaan van de tol nog verder ondermijnd door de opkomst van de stoomsleepdienst en de verlegging van de kleine scheepvaart van en naar Amsterdam van de oude route via de Voetangel naar de nieuwe route via Weesp. De tolgaarder en eigenaar van de herberg de Voetangel kreeg het nog extra moeilijk omdat hij door de Drankwet van 1881 gedwongen werd om te stoppen met de eeuwenlang gedoogde verkoop van sterke drank. Dat mocht alleen nog maar met een drankvergunning en B&W van Amsterdam weigerden die te verstrekken aan tolgaarders en brug- en sluiswachters, zulks om het bovenmatig alcoholgebruik aan door de passanten tegen te gaan. Hoger beroep bij Gedeputeerde Staten van Noord-Holland leverde een vrijstelling van het verbod op van één jaar maar daarna was de levendige Herberg de Voetangel feitelijk gedegradeerd tot ontspanning ten behoeve van dagjesmensen en hun kinderen. Gelukkig is Café Restaurant de Voetangel door verkrijging van zijn volledige drankvergunning in begin 60er jaren weer hersteld in zijn oude glorie, een plaats

waar het goed toeven is en van een voortreffelijke maaltijd kan worden genoten onder begeleiding van een heerlijk alcoholische drankje.

Kruitmolen in de Ronde Hoep

In 1758 ontplofte de Kruiymakerye Sollenburg aan de Overtoom en brandde met bijgebouwen geheel af. Eigenaar was de schatrijke Abraham Croock. Hij was getrouwd met Barbara Nicolette Six, een dochter van mr Willem Six, Staatsraad van het Koninkrijk Holland onder Koning Leopold Napoleon. Abraham was niet alleen eigenaar van de Sollenburg maar bekleedde ook verschillende gewichtige posities zoals Schepen van Amsterdam in 1762 en Tresaurier Extra Ordinarius van 1760 tot 1766.

Abraham Croock kende het risico van zijn product en liet zijn nieuwe fabriek in 1748 ver weg bouwen, in de Ronde Hoep aan de Amstel. Hij noemde die fabriek wederom de Sollenburg en zo heet nog steeds de boerderij op het zelfde adres, Ronde Hoep West 49.

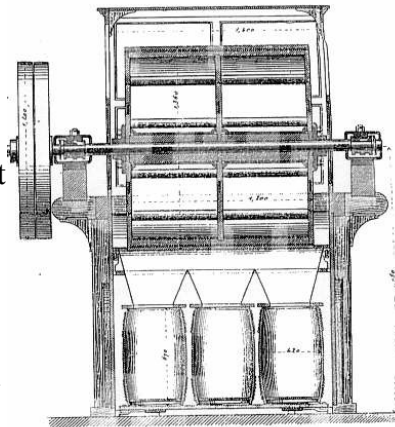
De Kruitfabriek de Sollenburg was ongeveer even groot als de schuin tegenover, aan de andere kant van de Amstel, gelegen Kruitfabriek de Oude Molen.

In 1807 waren er in totaal 12 Kruitmolens in Nederland. Hun belangrijkste klanten waren de Staten van Holland, de Admiraliteiten, de VOC en de WIC. De molens werden toen aangeduid met een nummer. Kruiymoolen no. 1, De Sollenburg had 7 knechts en 8 paarden en de Oude Molen (Kruiymoolen no. 3) had 6 knechts en tien paarden. In 1843 verenigde de Oude Molen zich met 4 anderen in De Vereenigde Buskruitfabricatie en een jaar later voegde de Sollenburg zich bij dit gezelschap. De eigenaar die zijn naam inmiddels had veranderd in Krook van Harpen droeg zijn directeurpositie over aan de heren J.J. Bredius van molen 2 bij Muiden en J. Holmes van molen 6 bij Nieuwendam. In 1922 werden de fabrieken van de buskruitmakers overgenomen door de N.V. Nederlandsche Springstoffenfabrieken. Mijn bronnen vermelden niet wanneer de Sollenburg is gestopt met de fabricage van buskruit. Na gediend te hebben voor de landbouw is de boerderij in verval geraakt en in 2006 mede ten behoeve van zijn Power Flower beweging gekraakt door de kunstenaar Paul Bruno.

Zwart buskruit (Black Powder) is een mengsel van houtskool, zwavel en salpeter. Aanvankelijk werden die met behulp van een rosmolen vermalen en gemengd. Paul Bruno noteert dat het paard door de kruitmenger vaak met een fles wijn of zo dronken werd gevoerd om te voorkomen dat het paard schichtig werd en het hachelijke goedje tot ontploffing zou komen. De pannen van het gebouw lagen daarom ook los op het dak, zodat bij een explosie het gebouw behouden bleef. De kruitmenger had voor deze zogenaamde "panslag" een speciale leren puntmuts op, om zich te beschermen tegen vallende dakpannen. In zijn hand hield hij een zandloper omdat hij zodra hij kon zich uit de voeten maakte, maar op tijd terug moest zijn

voordat het goedje ontplofte. Naderhand werd kruitmolen omgebouwd op stoomaandrijving. Bijgaand afbeelding toont zo'n door stoom aangedreven kruitmolen.

Gewoonlijk liet de eigenaar van de fabriek de feitelijke bedrijfsvoering over aan de meesterknecht, zodat hij zich zelf kon bezig houden met de inkoop van grondstoffen en de verkoop van het eindproduct. Boze tongen beweren dat zij zich ook maar zelden op de fabriek vertoonden. Je kon immers nooit weten met zo'n gevaarlijk productieproces!

Over de verwerking van de afval van de vernietiging van buskruit en misproducties maakte men zich niet te veel zorgen. Men groef ergens achter de fabriek een gat en gooide daar de buskruit, salpeter en zwavel resten in. Het is mij niet bekend of het gebied rond de Sollenburg is onderzocht op aanwezigheid van dergelijk afval. Ik begrijp dat buskruit en salpeterresten niet sterk verontreinigend zijn maar dat zwavelverontreiniging vrijwel altijd leidt tot eutrofiëring van het veen waar het mee in aanraking komt en bovendien plantenwortels vergiftigt. Het zal me benieuwen welke hoeveelheden zwavel daar onder de grond zitten en welke gevolgen dat kan hebben bij doorbraak van de dijk of andere onbeschermde waterinlaat in de polder.

Pijpleidingen door de Ronde Hoep

Begin jaren 60 werden door het Aannemersbedrijf E.W. Smit dwars door de polder twee parallelle pijpleidingen aangelegd elk met een doorsnede van circa 1,5 meter. Deze betonnen pijpleiding moesten zwaar gefundeerd worden door houten heipalen.

Zij dienden er voor, en doen dat nog steeds, om Lek water aan te voeren naar de Kennemerduinen. Daar dreigde destijds een toenemende droogte als gevolg van onttrekking van zoet water ten behoeve van de groeiende industrie en bevolking in dat gebied.

Door de daling van de omliggende veengrond wordt de loop van de pijpleidingen over de jaren steeds meer zichtbaar in het weidegebied. De vrees is dan ook gerechtvaardigd dat de pijpleidingen in de komende tientallen jaren bovengronds zichtbaar zullen worden en daardoor voor grote verstoring van het (gebruik) van het landschap zullen zorgen. Bovendien mag men zich afvragen welke gevolgen eventuele inundatie van het gebied op dit proces zal kunnen hebben.

Nieuwe Stelling van Amsterdam

Inderdaad, de Ronde Hoep is een belangrijke leverancier van voedingsmiddelen voor de bevolking van Amsterdam. Dat zal dan ook wel de reden zijn geweest voor de ontwerpers van de (nieuwe) Stelling van Amsterdam om de Ronde Hoep binnen die stelling te laten vallen. In 1880 met de bouw van de waterlinie begonnen en 1895 begon men aan de (onvoltooide) bouw van het Fort Boshol en in de periode 1908-1912 werd het Fort Waver-Amstel gebouwd vlak bij de 3e sprong van de Amstel en de Waver schuin tegenover Nes. Ter plaatse liep, of liever gezegd, loopt de grens van de waterlinie (de inundatiegrens dus) langs de dijken van de Winkel en de Oude-Waver. In 1996 is de Stelling van Amsterdam geplaatst op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO.

Amsterdam, beul of bondgenoot

Het is opvallend hoezeer het lot van de Ronde Hoep door de eeuwen heen afhankelijk is geweest en van de belangen van Amsterdam en dat nog steeds is. In 1672 werd de Ronde Hoep onder watergezet om Amsterdam te beschermen. Voor de bouw van de nieuwe Stelling van Amsterdam vond men het om dezelfde reden beter om de Ronde Hoep dit keer binnen die Stelling te houden. En nu wil men de Ronde Hoep weer ten faveure van Amsterdam aan het water offeren wanneer het waterpeil in de Amstel, voornamelijk door de obstakels in de waterloop door Amsterdam een te hoog niveau bereikt. De belangen van de bewoners worden daarbij nog steeds op feodale wijze ondergeschikt gemaakt aan die van de Amsterdamse machthebbers. Misschien wordt in een meer verlichte toekomst nog eens erkent dat Ronde Hoep en zijn bewoners worden gebruikt ten dienste van de belangen van de miljoenen inwoners van Amstelland en dat daar jegens de kleine groep Ronde Hoepers een meer respectvolle houding tegenover zou moeten staan dan nu het geval is.

Saamhorigheid

Afsluitend wil ik constateren dat de plaatselijke bevolking door de eeuwen heen grote onderlinge verschillen van mening heeft gekend zonder dat niettemin een sterk gevoel van saamhorigheid heeft bestaan en bestaat in de polder. Meningsverschillen tussen de hoger gelegen boeren aan de westzijde en de lager gelegen boeren aan de (zuid)oost zijde) over het grondwaterpeil, tussen katholieken en protestanten. Verschillen over de tolplicht. Verschillen patriotten en orangisten, over de omgang met de Pruisische, Franse en Duitse bezetters, grensgeschillen, drank en dobbelgeschillen in de Herberg de Voetangel en natuurlijk, niet te vergeten, de verschillen tussen de soms generaties lang in de polder levende boerenfamilies en de burgers die zich van buiten de polder daar komen vestigen. Al deze verschillen van mening, van geloof, in betrokkenheid en in afkomst hebben door de eeuwen heen geen bres kunnen slaan in de verbondenheid door saamhorigheid van de de Ronde Hoepers. Men organiseerde

gezamenlijke projecten voor de bemaling van het gebied, en men hielp en helpt elkaar bij wateroverlast, bij brandalarm, bij criminele dreigingen. En natuurlijk wordt er onderling huwelijken afgesloten, worden er gezamenlijk feest gevierd zoals het jaarlijkse Waverfeest, worden er sportevenementen georganiseerd zoals de jaarlijkse Rondehoeploop en vooral wordt er gezamenlijk met al die passerende en tijdelijk rustende recreanten genoten van de ongerepte weidsheid van die eeuwenoude Ronde Hoep. Met dat gevoel van saamhorigheid hebben de boeren en andere ondernemers, bewoners en vele anderen belanghebbenden zoals recreanten en natuurminnenden zich verenigd in de Stichting De Ronde Hoep en bij de afdeling Amstelseek, Abcoude en Baambrugge van LTO Noord om te voorkomen dat de polder als agrarisch vitaal en zeer waardevol cultuurhistorisch erfgoed verloren gaat. Want dat dreigt te gebeuren als de plannen van de Provincie Noord-Holland en het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht om de Ronde Hoep in te richten als calamiteitenbergingspolder zullen doorgaan.

